

ทะเบียนประวัติภูมิปัญญาท้องถิ่น
องค์การบริหารส่วนตำบลสะเอียบ

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลสะเอียบ

ลำดับที่ ๑

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำบายศรี

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นางสุดใจ ศรีวุฒิ
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๗
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๖๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ศาสนา และประเพณี
ขั้นตอนการทำ	การจัดทำ บายศรี นั้น เริ่มจาก การนำใบตอง ที่มาจากกล้วยตานี เย็บเป็น บายศรี ประดับด้วย ดอกไม้มงคลต่างๆ ส่วนตัวบายศรี ยัง แบ่งออก ตามลักษณะ การใช้งาน ในการบูชา ที่แตกต่างกันออกไป ขวัญเป็นความเชื่อที่มาจากพราหมณ์ ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต มี พิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อให้คนมีสุขภาพดี มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น เมื่อพูดถึงวิญญาณก็มักคิดถึงคนที่ตายไปยังมีวิญญาณเหลืออยู่ ในขณะที่ในทางพุทธศาสนาคำว่าวิญญาณเป็นเพียงการรับรู้
ประโยชน์ในการใช้งาน	ใช้ประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญ/ เอาขวัญ
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๒

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การฮ้องขวัญ หรือพิธีเรียกขวัญ

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นายน้อย หม้อดี
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	๓๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ศาสนา และประเพณี
ขั้นตอนการทำ	คนไทยในสังคมภาคเหนือสืบทอดความเชื่อเรื่องขวัญมาช้านาน ทั้งชาวไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยเขิน และชาวไทยภาคเหนือตอนล่างมีความเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกายทุกคน ขวัญมีลักษณะเบา เคลื่อนไหวได้ ไม่อาจเห็นเป็นรูปเป็นร่างได้ ขวัญแฝงอยู่ในคน สัตว์และสิ่งของ เมื่อใดที่ขวัญอ่อนลงหรือหย่อนจะทำให้สภาวะของร่างกายและจิตใจของเจ้าของขวัญ จะรู้สึกเสียใจ ตกใจ ท้อใจ เมื่อเจ้าของขวัญมีขวัญดี จะรู้สึกสุขสบายใจและกล้าหาญ มีพลังเต็มเปี่ยม ชาวล้านนาเรียก “ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัว”
ประโยชน์ในการใช้งาน	ใช้ประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญ/ เอาขวัญ
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๓

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การชอ

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นางสาวบัวผัน สะเอียบคง
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๑๙ เมษายน ๒๔๙๘
ที่อยู่ปัจจุบัน	๓๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ศิลปกรรม
ขั้นตอนการทำ	ผู้ขับเพลงชอ หรือที่เรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “ช่างชอ” ที่ร้องได้ต่อกันเรียกว่า “คู่ถ้อง” ช่างชอที่เป็น คู่ถ้องต้องเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดีและได้รับการฝึกฝน จนชำนาญ เพราะต้องโต้ตอบกับอีกฝ่ายอย่างทันท่วงที ต้องมีความรู้รอบตัวและมีความจำดี เพราะสามารถนำสิ่งรอบข้างมาใช้ในการชอได้ นอกจากนี้ต้องจำทำนองของ เพลงชอได้อย่างขึ้นใจเนื้อร้องของชอเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นอยู่กับสถานการณ์และโอกาสที่ไปแสดง เช่น ถ้าไปแสดง ในงานบวชนาค ช่างชอก็จะร้องเพลงชอพรรณนาเกี่ยวกับ การตอบแทนพระคุณพ่อแม่
ประโยชน์ในการใช้งาน	เพื่อความบันเทิง
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๔

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเตรียมวัสดุการสืบชะตา

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นายศรีวรรณ ศรีคำภา
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๗๗ ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	๔๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ศาสนา และประเพณี
ขั้นตอนการทำ	พิธีสืบชะตาคน จะจัดทำในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่น ขึ้นบ้านใหม่ภายหลังจากการเจ็บป่วย หรือทำให้โอกาสที่หมอดูทำนายทายทักว่าดวงชะตาไม่ดีบางครั้งทำเพื่อสะเดาะเคราะห์ ภายหลังจากประสบเคราะห์กรรมเมื่อสืบชะตาแล้วเชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างดวงชะตาให้ดีขึ้นอีกทั้งเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจของผู้ที่ประสบจากเคราะห์กรรมหรือผู้เจ็บป่วยให้กลับคืนสภาพปกติสถานที่ประกอบพิธีใช้บริเวณบ้านของผู้ที่จะสืบชะตา โดยจะใช้ห้องโถง ห้องรับแขกลานบ้าน หรือวัด ก็ได้
ประโยชน์ในการใช้งาน	เพื่อสะเดาะเคราะห์ เสริมสิริมงคลตามความเชื่อของคนภาคเหนือ
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๕

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเตรียมวัสดุการขึ้นท้าวทั้งสี่

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นางผอง ศรีคำภา
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๖๙ ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	๔๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ศาสนา และประเพณี
ขั้นตอนการทำ	การบูชาท้าวทั้งสี่จะใช้ไม้เสาดันเดียว มีไม้ตีไขว้เป็นกากบาทหันไปยังทิศทั้งสี่ ระดับสูงกว่าพื้นดินราวสองฟุต ปลายไม้ทิศทั้งสี่ติดด้วยแผ่นไม้ขนาดเท่าหรือใหญ่กว่าสะตวงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับคนขณะนั่งโดยเท้าเหยียบพื้นดินชันเข้า สะตวงทิศทั้งสี่จะอยู่ระดับพอดีที่ทำพิธีได้ โดยสะตวง เอื้อมมือถึง สะตวงนั้นนิยมเอากาบกล้วยมาหักพับเสียบด้วยไม้ไผ่ ซึ่งจักตอกให้คงรูปเป็นสี่เหลี่ยมแล้วเอากระดาษรองเข้าไปในสะตวงเพื่อใช้เป็นที่ยางเครื่องบวงสรวงสักการะ โดยสะตวงบนสุดของเสาวางบูชาพระอินทร์ และส่วนล่างสุดวางไว้บนพื้นดินชิดโคนเสาเพื่อบูชาพระแม่ธรณี
ประโยชน์ในการใช้งาน	เป็นพิธีกรรมในการบวงสรวงตามความเชื่อของคนภาคเหนือ
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๖

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำไม้กวาดทางมะพร้าว

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นางพร เกิดเมือง
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๖๔ ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	๘๓ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	หัตถกรรม
ขั้นตอนการทำ	ทำจากทางมะพร้าว มามัดรวมกันบนปลายด้ามไม้ไผ่ซึ่งมีลักษณะคล้ายลำทวน และโดยทั่วไปมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ นิ้ว แล้วถัก และร้อยรัดประกอบกันให้แน่นหนา
ประโยชน์ในการใช้งาน	ใช้ทำความสะอาดพื้น
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๗

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การสานสุมไก่อ

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นายจูน น้อยทา
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๖๕ ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๑๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	หัตถกรรม
ขั้นตอนการทำ	สุมไก่อเป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับครอบไก่ขังไก่ จำกัดบริเวณของไก่ นิยมใช้ในการเลี้ยงไก่พื้นบ้านหรือไก่ชน ราคาของสุมแต่ละแห่งก็อาจแตกต่างกันไป จะมากจะน้อยเท่าไรนั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น วัสดุที่ใช้ทำสุม ขนาด ความปราณีตสวยงาม ความแข็งแรง ระยะทางในการขนส่ง และพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น วัสดุที่นิยมนำมาทำสุม ได้แก่ หวาย ไม้ไผ่รวก ไม้ไผ่ต่าง ๆ (ไผ่ป่า ไผ่สีสุก ไผ่หก ฯ) และเหล็กเส้นกับตาข่ายแต่ในปัจจุบันเรามักพบเห็นสุมไก่อทำด้วยไม้ไผ่รวกและไม้ไผ่ต่างๆ มากกว่าวัสดุอย่างอื่น
ประโยชน์ในการใช้งาน	ใช้ขังไก่
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๘

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล้าควา หรือจ้อย

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นางสาว ผัดขัน
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๔๗ ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	๓๕ หมู่ที่ ๙ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ศิลปกรรม
ขั้นตอนการทำ	<p>ควา เป็นคำประพันธ์ที่มีแบบแผนของชาวล้านนามีฉันทลักษณ์ที่ระบุจำนวนคำในวรรค และสัมผัสระหว่างวรรค สรุปเป็นคำกล่าวสั้นๆ “สามตัวเหลียว เจ็ดตัวเดียว บาทหลัง บาทหน้า”</p> <p>จ้อย เป็นวิธีขับลำนำโดยใช้ควา เป็นเนื้อหาหลักบางที่เรียกว่า จ้อยควา วิธีขับจ้อยมักจะดำเนิน</p> <p>ท่วงทำนองไปอย่างช้าๆ มีการเอื้อน อาจมีเครื่องดนตรี บรรเลงคลอประกอบหรือไม่ก็ได้ ลีลาและทำนองจ้อยที่นิยมใช้ ได้แก่ โกงเสียวบ่ง ม้าย่าไฟ และทำนองวิงวอน</p>
ประโยชน์ในการใช้งาน	เพื่อความบันเทิง
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๙

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นแป้งเหล้า

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นางสีแก้ว สะเอียดคง
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๕๒ ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	๒๒๒ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเอียด อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	โภชนาการ
ขั้นตอนการทำ	การปั้นแป้งเหล้า คือการผสมแป้งกับน้ำเพื่อให้ปั้นเป็นก้อนได้ ถ้าปั้นและไป ความชื้นสูง จะเหมาะกับการเจริญของแบคทีเรีย ถ้าแห้งไปก็จะปั้นไม่เป็นก้อนดี ลูกแป้งก็ไม่ขึ้นฟู ถ้าทำในที่ไม่สะอาด ก็เกิดการปนเปื้อนได้ง่าย จะเห็นว่าการปั้นลูกแป้ง ต้องใช้ความชำนาญและความระมัดระวังพอสมควร
ประโยชน์ในการใช้งาน	ใช้หมักสุรากลั่นชุมชน
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

ลำดับที่ ๑๐

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำยาสมุนไพร

ชื่อ - ชื่อสกุลปราชญ์/ ผู้รู้	นายนิล สะเอียบคง
วันเดือนปีเกิด/ อายุ	๖๓ ปี
ที่อยู่ปัจจุบัน	๒๑๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	แพทย์แผนไทย
ขั้นตอนการทำ	ปกติใช้สมุนไพรแห้งชง โดยหั่นต้นสมุนไพรสดให้เป็นชิ้นเล็กๆ บางๆ แล้วผึ่งแดดให้แห้ง ถ้าต้องการให้ไม่มีกลิ่นเหม็นเขียว ให้เอาไปคั่วเสียก่อนจนมีกลิ่นหอม สมุนไพรบางชนิดจำเป็นต้องผึ่งให้แห้งก่อนจะเก็บไว้ โดยทั่วไปจะใช้วิธีผึ่งแดด หรือผึ่งให้แห้งในร่ม ถ้าจะอบ ไม่ควรใช้ความร้อนเกิน ๔๕ องศาเซลเซียส เพราะอาจทำให้สารสำคัญเสียไป การเก็บควรเก็บในที่แห้ง และไม่ให้อากาศส่อง เนื่องจากสารสำคัญอาจถูกทำลายได้ด้วยความชื้นหรือแสง ในสมัยโบราณมักเก็บไว้ในลิ้นชัก หรือกระป๋องทึบ ซึ่งป้องกันความชื้นและแสงได้
ประโยชน์ในการใช้งาน	การรักษาโรค
ผู้บันทึกข้อมูล	นางสาวสุภาพร โพรงแก้ว
วันเดือนปีที่บันทึกข้อมูล	๔ มิถุนายน ๒๕๖๑